

PREGAR AMB EL BEAT RAMON LLULL EN TEMPS DE DESCONHORT

*«En desconhort e en plors estava Ramon sots un bell arbre,
e cantava son desconhort» (Arbre de Sciència I, 3)*

*Jaume Reynés Matas
MSSCC*

Hi ha un acord unànime que vivim temps difícils; basta fer la prova del cercador a Internet, i trobarem aquest diagnòstic en les queixes dels ciutadans, a la ploma dels protagonistes i els analistes de la política, en el verb encès dels predicadors que anuncien l'apocalipsi, i –fins i tot– en la boca circumspècta de la més alta jerarquia de l'Església.¹

Comprovareu com se citen els textos bíblics reservats per a l'emergència extrema: la força de la petita resta o del poc fruit de la llavor sembrada,² Habacuc,³ Jn. 6, 66-68,⁴ Mt. 10, 22 i 24,15,⁵ Rom 14, 1, 1 Cor 16, 13.⁶ Temps de

(1) Llegiu les cròniques de la corrupció política a les Balears o del debat sobre l'estat de la nació i l'ofrena del rei Joan Carles a l'apòstol sant Jaume (25 juliol). La carta del papa al cardenal T. Bertone, secretari d'Estat (9.7.2010). D'entre els nombrosos documents de Conferències Episcopals, mirau només el de la Conferència Episcopal de l'Uruguai, que fa una anàlisi prou detallada de la crisi al tercer món: "Somos conscientes de que estamos padeciendo tiempos difíciles... ¡Realmente, mantener hoy la esperanza es un difícil desafío!" http://www.iglesiauruguay.com/esperanza_entiempos_dificiles.htm

(2) cfr. N. Lohfink "El principio bíblico del pequeño número", a http://www.seleccionesdeteologia.net/selecciones/lib/vol42/165/165_lohfink.pdf

(3) Hab 3,17-18 "Cert que la figuera no fa fruit, ni veim la collita dels ceps; l'olivera no ha pensat a produir i els camps no donen res per a menjar; no queda cap ovella als corrals ni cap bou a les estables. Però jo celebraré el Senyor. Feliç de veure Déu que em salva".

(4) "També vosaltres em voleu deixar?"

(5) "Tothom us odiarà per causa del meu nom. Però el qui es mantindrà ferm fins a la fi, se salvarà". Alguns es pregunten si l'*abominació devastadora* de què parla Dn 24,15, entronitzada en el lloc més sagrat del temple, es pot aplicar a la pèrdua d'autoritat de la jerarquia eclesial, devaluada per escàndols innombrables.

(6) La crisi dels dèbils i dels forts en la fe.

desencís i conversió, temps crítics per als sacerdots, per als catòlics en general, però també temps de sants!⁷

Lo Desconhort de Ramon Llull

En el cel que ens dona cobri, brilla el fulgor d'un estel que arriba i viatja des de la llunyania de segles enrere i que sembla capaç d'il·luminar els nostres dies i nits: és l'estela del beat Ramon Llull.⁸

Entre les obres que ens deixà, trobam *Lo Desconhort* (paraula que expressa “manca de conhort o de confort, de força d'ànima contra les adversitats”),⁹ i que prega amb aquelles “consideracions, sospirs i plors, il·luminats d'amor”, camins pels quals l'Amic cerca l'Amat.¹⁰ Per què no provam de fer exercicis de pregària, a l'escola de mestre Ramon, en el desconhort d'avui?

“El *Cant de Ramon* i *Lo desconhort* s'enmarquen dins allò que la crítica erudita considera la segona fase de la producció lul·liana, caracteritzada per un abandó progressiu de l'optimisme de l'anterior, quan Ramon Llull estava persuadit que, amb el seu mètode, podria obtenir la conversió dels musulmans... Les depressions més grans, els majors desconhorts, que experimentà el beat són els que provocaren els seus correigionaris cristians, que sovint el qualificaren de *foll* i de *fantàstic*, en sentit de tronat i tocat d'ala” (G. Ensenyat Pujol).¹¹ La literatura al servei dels plantejaments de l'*Art*¹² que ha de canviar el món. Poesia recitada segons la coneguda melodia del “Berart” (un heroi de la gesta carolíngia), a l'estil dels joglars i trobadors que tant havia

(7) «Estos son tiempos difíciles para ser un sacerdote hoy. Son tiempos difíciles para ser un católico hoy. Pero también son tiempos magníficos para ser un sacerdote hoy y tiempos magníficos para ser un católico hoy. La Iglesia sobrevivirá, porque el Señor se asegurará de que sobreviva... Ahora es el tiempo para que los verdaderos hombres y mujeres de la Iglesia se pongan de pie. Ahora es el tiempo de los santos” (P. R. Landry, Parroquia del Espíritu Santo en Fall River, MA, USA).

(8) Presentació del nostre beat a la basílica de Lluc, en el baptisteri convertit en una espècie d'iconostasi i de galeria de tots els sants i santes mallorquins: “BEAT RAMON LLULL (ciutat de Mallorca, 1232-1316). Jo som Ramon Barbaflorida, lo foll per amor. Laic arabista (Christianus arabicus), capdavanter del diàleg interreligiós. Filòsof i teòleg (Doctor Il·luminatus, l'Il·luminat). Joglar de Nostre Senyor i de la Dona d'amors. Escriptor prolífic (Pare de la pàtria catalana). Místic (Amic enamorat de l'Amat). Missioner infatigable (Procurador dels infidels). Màrtir (“l'Amic desitjà tots els jorns vestits vermells, per tal que la roba sigui més semblant als vestits del seu Amat”). Fantàstic somniador (Phantasticus). Fill major de la nostra raça i de la nostra Església.” M'agrada citar també, en un estil sarcàstic i de rondalla, les visites dominicals de L. Capellà (a la darrera pàgina del *Diari de Balears*) a la cova del puig de Randa.

(9) Cast. *Desolación* DCVB. No s'hauria d'haver citat també, en un grau inferior, la paraula *desconsuelo*?

(10) *Llibre d'Amic e Amat*, 2.

(11) Introducció a R. Llull, *Cant de Ramon. Lo Desconhort*. Ensiola ed. Palma, 2005, pàg. 5, amb un text català actualitzat.

(12) “Es refereix a l'*Art abreuçada d'atobar veritat*, una de les primeres obres que sortiren de la ploma de Llull” (Ensenyat, 33, n. 3).

censurat després de la seva conversió, i que convertirà, sense cap complex, en eina de predicació.

“Considerat la més important de les seves obres en vers”, *Lo Desconhort*, “és un poema de 828 versos alexandrins, distribuïts en seixanta-nou estrofes de dotze versos monorims”, “el seu contingut ens impressiona pel que té de dolorosa confessió personal” (i per la defensa de) “la seva magna empresa missionera” (M. de Riquer).

A la xarxa informàtica podreu trobar estudis que situen el poema dins la literatura catalana,¹³ precursor de la tècnica dialogal dels debats medievals i de les confessions autobiogràfiques que després prendran tanta volada,¹⁴ relacionat amb la literatura de compromís.¹⁵

Trobareu el text íntegre del poema a <http://www.riale.unina.it/89.6.htm>. Aquí em serveix generalment, excepte per a salvar algunes rimes o expressions molt genuïnes, de l'actualització al català modern del professor Enseñat. I per a la composició i la interpretació, del magnífic estudi de D. de Courcelles, “Entre la Folie et les Pleurs: La fonction de l'ironie lullienne dans Le Desconhort (1295)”.

PRIMERA PART: LA FOLLIA (1-34)

Estrofes 1-5 Presentació dels personatges: 2 de ficció R-E (Ramon, el desconhortat, i l'Ermità savi) i 1 de real RLI (Ramon Llull, l'autor literari del poema i, sobretot, de l'*Art* que es defensa dels qui l'ignoren o qüestionen).

El *plant de Ramon* s'expressa en la distància que separa els personatges R i E.

L'ermità no té nom i és descrit per l'aparença física (“Estant jo així en malencolia, / em vaig adonar d'un home que venia, / un bastó en sa mà i gran barba tenia, / un cilici en son dors, i amb poca roba vestia”, Estr. 5, 49-52.)

(13) S. Sari, “Osservazioni sulla rima finale del «Desconhort» di Ramon Llull, a RLLCGV XIII (2007-2008) pàg. 233-258.

(14) Per exemple, *Disputa de l'ase* d'Anselm Turmeda o *La disputació d'En Buch amb son cavall*. A partir de l'examen de consciència, la literatura catalana ha creat uns textos de gran pes específic (com p.ex. *Confessió de Barcelona* d'Arnau de Vilanova, *Lo somni* de Bernat Metge o la “poesia confessional i tremendament sincera i angoixada d'Ausiàs March” o el *Dietari* de Mercior Miralles, capellà d'Alfons el Magnànim (cf. M. García Grau – M. Pitarch Font, “De Ramon Llull a Joan Fuster a través de la literatura confessional i de l'exàmen de consciència” a *Actes del Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalana* (PM, 8-12 setembre 1997). PAM, pàg. 184-185).

(15) R. D. F. Pring-Mill cita el mestre Ramon devora el Raimon dels setze jutges o els germans Mejía Godoy, els “poetas comunicantes” Neruda o Benedetti. “El cantautor uruguayo Daniel Viglietti dijo que sus canciones eran no sólo “en alguna medida... canciones de protesta”, sino también “canciones de propuesta”... Términos que consueñan tan bien como *Ramon* y *Raimon* y que representan los dos lados de la poesía de compromiso, cara y cruz de una misma moneda” (cfr. “La toma de conciencia en la poesía de compromiso hispanoamericana” in AIH. Actas X (1989) 33-53, pàg. 41).

Ramon no s'autodescriu físicament, sinó psicològicament (“Mentre que em trobava així en tristor, / i sovint pensava en el gran deshonor / que Déu pren en el món per manca d'amor..., / me'n vaig anar en un bosc, on em brollà el plor, / tant desconhortat que tenia el cor en dolor; / però mentre plorava hi sentia dolçor / ja que a Déu parlava, fent-li clamor” (4, 37-44). “I per això estic en treball i en deport, / i no tenc cap amic que m'porti el menor goig, / sinó només vós; per la qual cosa el deix en port/ i aquí caic i aquí m'aixec, i som ací en tal sort, / que res no veig ni escolt d'on em venguí confort.”¹⁶ Enamorat de Jesucrist, i veient “com pocs són cristians i molts els descreents”, es dedicà a la conversió dels infels. I com que porta trenta anys sense haver-ho pogut obtenir, “n'estic dolent¹⁷ tant, que plor sovint i en tenc llanguiment”.

Una doble paraula, la crítica i el qüestionament de l'ermità (que en el món lul·lià és principi de saviesa, i ell es creu que parla en nom de Déu) i la de Ramon, que –sense explicitar-ho– defensa el Mestre *barbaflorida* (que molts consideren foll i que, en canvi, porta un *Art general*, do del cel i compendi de tota saviesa). Així es munta la “mise en scène”, es teatralitza el llarg discurs apològic en forma de diàleg, carregat d'ironia.¹⁸

L'ermità “quan fou prop de mi, em demanà què tenia, / així com la causa del meu dol i d'on em venia, / ni si ell en res ajudar-me podia” (5, 54-56).

“Jo li vaig respondre: —El que jo he perdut, qui dir-ho podria?” (5, 60) —« Ramon, digué l'ermità, què heu vós perdut?” (6, 61). —“Ermità, és per defalliment / d'aquells a qui Déu ha donat més d'honorament,¹⁹/ els quals no em volen escoltar i tenen a nient²⁰ / com home qui follament / parla” (7, 78-82). No saben que “port un *Art general*”, l'obra de la meua vida, remei universal, que ja tenc per perduda! “Per això jo em plany i en plor i en tenc ira mortal / (com) qualsevol home qui perdés tan preciós cabal” (8, 94-95).

L'ermità es fa jutge de Ramon, el qual, desesperat, revisa la seva consciència (qui és i què ha fet), però sense dubtar mai de la identitat del mestre Ramon Lull. Els lectors-oients ens feim còmplices d'un debat que arribarà a la violència d'una bateria d'acusacions i recusacions.

L'ermità pressuposa que el desconhort no pot esser do de l'Esperit: “Comet gran pecat qui en son cor reté / ira i desconhort, mentre Déu li fa el bé, / el

(16) El cantautor Joan Manel Escobedo, que ja havia musicat Balmes, i també Costa i Llobera i altres poetes mallorquins, ha publicat *Medicina de pecat* (2008) i *Lo Desconhort* (2009), amb la col·laboració d'Amado Jaén i Joan Isaac. Aquest “aquí caic i aquí m'aixec”, es converteix en una tornada impressionant.

(17) “dolgut” (Ensenyat).

(18) Segons el DCVB, la ironia és «una figura de llenguatge consistent a dir el contrari d'allò que volem donar a entendre; la forma d'humor que es tradueix en l'adopció d'aquesta manera de parlar».

(19) Els governants civils i els jerarques de l'Església.

(20) “tenen a res” (Ens.).

qual es concorda amb goig, esperança i fe” (9, 106-108). Em feis estar dubtant / que vos trobeu en pecat mortal... / car Déu no vol servir-se per cap pecador” (11,123-124.126). Ramon contesta amb un llenguatge que recorda el Job bíblic: no vull dir que no hagi pecat moltes vegades, però m’he confessat, i ”després que Jesucrist a mi es va revelar en la creu, no vaig pecar conscientment en cap mortal pecat”. I, si és com dic, gos pensar que ell mateix “tort faria i pecat / si no m’ajudàs deprés d’haver-lo amat / i, per la seva amor, el món desamparat!” (12, 135-136.138).

Aleshores, l'ermità l'acusa de manca d'amor, de negligència i avarícia: “Amb poc amor gran fet no es pot menar”. No serà que “no et vols esforçar a dedicar tot el teu poder a Déu honrar”? (13, 145-147, 151-153). Ramon: Mirau que “he deixat la muller, fills i possessions”, i que he estat trenta anys “en treballs i llangors”, sense aturall (14, 159-160).

L'ermità li retreu que no és l'home adequat per a una empresa tan important. Ramon, humiliat però sense mancabar una autoestima prou alta, invoca el judici diví: “Jo no som de tal discreció..., mes no em val pauc ni pro²¹/ requerir companyia, ans som sol a bando;²²/ i, quan els mir a la cara i els vull dir la meva raó, / no em volen escoltar, ans dient que fat so²³.../ Emperò al judici parrà²⁴ qui té discreció, / i qui dels seus pecats obtindrà perdó” (16, 181.186-189.191-192).

L'ermità posa en dubte que Ramon es doni del tot, radicalment: Ramon, i no podria ser que sigueu un hom avar, “car per donar podeu tota cosa acabar” (17, 204). Ramon: Ermità, teniu raó: “home qui poc dóna no és be escoltat” (18, 216). Però jo hi he gastat el patrimoni, de manera que els meus infants romanen en pobresa. Ningú no em pot acusar d'avarícia; si jo pogués, tant donaria fins a dur l'empresa a bon terme....

Ermità: —“Ramon, vana glòria fa a la gent amar!”, i no serà que estau felló perquè cercau la vostra alabança? “Per tant, de vostre tort no vulgueu altre inculpar” (19, 217.228).

Ramon reclama la presumpció d'innocència: —“Jo no sé per quina intenció / teniu de mi tan mala concepció!” (20,230-231).

La ironia mostra, a contrallum de la desraó de l'ermità, la raó d'aquell de qui tracta el debat: el mestre Ramon Llull. L'ermità li recrimina que no hagi difós més les virtuts del seu *Art*: —Per ventura és que no sou prou conegut.

(21) “de res no em serveix” (Ens.), ni poc ni molt.

(22) “ans estic sol i sense remissió » (Ens.).

(23) “som foll” (Ens.).

(24) “ja es veurà” Ens.); o, com canta la sibil·la: “El jorn del judici parrà (es declararà) qui haurà fet servici”.

Mostrau el que sabeu! “Car cap tresor que estigui en terra escondut²⁵/ no convé que sigui desitjat ni volgut” (21, 243-244).

La prompta resposta és servida amb pebre coent: “De mostrar-lo en som las!²⁶/ Però si algú amb fermesa els meus llibres estudiàs / i que per altre saber en res no els oblidàs, / jo seria conegut; però com gat qui passàs / lleuger per les brases els llegeixen” (22, 257-261). Els llibres de Ramon, com Ramon mateix, són foc per als qui s’hi posen a l’abast. De Courcelles endevina aquí una al·lusió al relat dels pelegrins d’Emaús, que senten el cor inflammat quan comprenen les Escripures (cf. Lc 24,32).

Les deu estrofes següents (23-33), abans d’arribar al bell mig de les 69 estrofes del *Desconhort*, parlen de l’activitat missionera del *procurador dels infeels*. Comença l’ermità negant la possibilitat de conèixer els dogmes de fe per arguments desmostratius. Cedeix unes passes: —Mon amic, “no us heu de meravellar, si el papa i els cardenals no us volen atorgar el que demanau.” No sembla possible provar la nostra fe ni trobar homes que vulguin ser màrtirs dels sarraïns (23, 274-276). Ramon respon que Déu ens ha donat la capacitat de “provar” la nostra fe als infeels, i per això els cristians tenen una responsabilitat missionera indefugible.

Ermità: —Ramon, ¿com podeu pensar que ningú pugui convertir els sarraïns, amb les lleis prohibitives de l’Alcorà, i en una llengua tan difícil com la dels àrabs? “Jo us aconsell que aneu a Déu pregar, / i en una alta muntanya amb mi Deu contemplar” (27, 323-324).

L’ermità ha anat massa enfora i ha caigut en la trampa de contraposar oració i acció, la contemplació en la muntanya a la missió entre infeels. La rèplica de Ramon el deixarà sense defensa consistent.

Ramon: Si es convertissin alguns savis “per força d’argument, / un cop convertits, convertirien la gent;/ i ja no caldria apendre llur llengua, / ni tampoc malparlar de Mahoma./ I qui fa el que pot, lo sant Espirament / fa el que li convé, atorgant-li el compliment” (28, 231-236). O és que no creim en la Gràcia ni en la força de l’Esperit Sant? Ermità: —Quan Déu voldrà que el món sigui convertit, ja enviarà un nou Pentecostés...

L’efecte de la ironia caggira la disputa i Ramon pot prendre ara el paper d’acusador: —Vós disculpau l’home, en tot temps, d’honrar Déu i de procurar el bé del proïsm! “Cometeu gran pecat en afirmar això... El vostre discurs em fa estar desconsolat” (30, 356-357.360). L’ermità l’havia tractat de negatiu i ara el foll es l’ermità i Ramon el savi, amb una caritat i un abast més grans...

(25) “amagat” (Ens.).

(26) “n’estic cansat” (Ens.).

L'ermità plega veles: - “Ramon, és més assenyat qui sap retenir / allò que ha guanyat, que anar a convertir / els sarraïns malvats, que no volen oir” (31, 361-363). Mudau vostre desig, i quedau-vos a predicar als cristians.

Ramon: —“Ermità, si fossin pocs els predicadors / i els clergues seglars i els frares menors, / i encara els monjos, tant abats com priors, / el que vós deis seria consell millor. / Però com que en nostra fe hi ha molta gent de valor, / que desitja morir per fer a Déu honor... Gran follia és la vostra opinió, / car ningú no perd si mor pel seu creador” (32, 373-378.383-384).

L'ermità sent més compassió del missioner que no del poble que viu en la fosca (cf. Mt 4, 15-16): —“Us aconsell, germà, que tengueu pietat / de vostre cos mateix, que tant heu fatigat, / i romangueu en un lloc on sia reposat, / i de les vostres penúries estigueu consolat” (33, 393-396).

Però no hi ha res a fer si Ramon ha descobert —com el sant Agustí de *les Confessions*— on reposa el cor. Ja s'ha convertit en un mestre d'ànimes: —“Ermità, com que vostre cor té fretura d'amar, / no sabeu ni a vós ni a altre aconsellar; / ja que, si hom en cert temps no pot el seu fet acabar, / el podrà acabar un altre, si ho sap bé menar: / i qui bon fet comença no l'ha de tornar a començar, / i si els primers fan poc, els altres molt podran avançar” (34, 400-406). Ramon ja no necessita l'ermità.

SEGONA PART: ELS PLORS (35-69)

Al centre del *Desconhort* (començament de l'estrofa 35), el text sofrirà una ruptura, el diàleg es trenca per escoltar la veu “enfellonida” d'un narrador: “Ramon s'enfadà, i no volia oir / l'ermità... i començà a dir: / Senyor Déu gloriós, hi ha al món tal martiri / com aquest que sostenc, de no poder-te servir?” (35, 409-413).

El discurs se centra de bell nou en l'*Art* que ha rebut del cel, i que és qüestionat: què és més important: el règim dels filòsofs pagans o el règim de Jesucrist? Així es va fent la transició de l'autoritat de l'ermità a la de Ramon.

Ermità: —«Ramon, no et puc fer res que et deixi consolat?... / On és Déu, si el món no és en bon estat? / I tu, foll, estàs trist, com si Déu fos minvat²⁷ / pel mal estament en què el món has trobat!» (38, 445.447.452-453).

Ramon no pot separar el desig de “la unió amb Déu” del seu servei, memòria, coneixement i amor: —“Ermità..., i si bé pot bastar / Déu, per si mateix a mon cor per amar, / no m'és suficient, ja que no el veig molt fortament honrar; / i com que per causes tan vils el veig tant menysprear, / estic en descon-

(27) “disminuït” (Ens.).

hort, i no me'n puc alegrar, / però pel que fa a Déu sí que em puc confortar" (39, 463-468). No deixa de ser trist que sovint es mantenguin interminables discussions teològiques per no encarrar la paraula compromesa i la vida arriscada de persones com Ramon Llull.²⁸

Ermità: —“Ramon, Déu tot quant fa, tot ho fa justament,/ i, si envia a l'infern el malvat discreent²⁹, / no deveu per tot això haver desconsolament" (40,469-471). L'ermità pontifica i el lector hi pot descobrir gran veritat:³⁰ “Si teniu bon i lleial amor, vos serieu molt pagat" (40, 476-477).

L'autoritat que, a la primera part d'aquest diàleg fictici, l'ermità atribuïa als savis, ara passa als qui es fan necis per amor, i per això estan en plors i en desconhort: —“Ermità, no em dolc del que fa el Senyor, / al contrari, el lloo i l'ador; / però a causa que voldria que hom li fes honor/ i que, per damunt de tot, hom li tengués amor, / em dolc i em complanc i estic en tristor... / I ja els pecadors / per vós més no valdran, car no en teniu dolor / ni caritat, com fa Déu que és perdonador" (41, 481-485.490-492). “Com que vós no sabeu d'on prové el meu greu dolor, / no em sabeu conhortar ni donar cap socors" (41, 486-487).

L'ermità embulla la troca amb l'envitricollada tesi de la predestinació i si són molts o pocs els qui se salven:³¹ “Ramon, Déu sofreix que el món sigui així malvat / per tal que millor pugui perdonar a tots lats;³² / car com més ell perdona, més entén de pietat / i més li és grat. Per això estau segur / que quasi tots els homes del món seran salvats" (42, 496-501).

Ramon contesta, rabent: «Ermità, si vós fóssiu un home lletrat, / millor sabríeu parlar d'home predestinat... / car no hi pot haver judici sense llibertat" (45, 529-532, 535, 539). L'ermità li recrimina, aleshores, la falta d'esperança “i anireu contra Déu i la seva amistat" (46, 552). Ramon respon que ell té molt d'amor a Déu (“vituperat fortament”) i zel apostòlic (“abans que el món sigui en bon estament”) i la seva desesperança és del papa i els cardenals (que no prenen en compte el projecte lul·lià de “l'ordenament del món, que és pot fer breument”), “i ho tenen per res, ans en fan befa / com si ho fés home fat qui parla follament" (47).

Al centre d'aquesta segona part del *Desconhort*, una altra ruptura ens crida l'atenció. La veu del narrador (a l'estrofa 48, 565-573) ens assabenta que l'ermità l'exhorta a confiar en Santa Maria i en els àngels.

(28) Cf. també 43.

(29) “descregut” (Ens.).

(30) Cf. Jo 11, 49-51.

(31) Cf. Lc 13, 23.

(32) “a tot arreu” (Ens.).

—Ermità, “quin goig puc tenir, més que tristor?” “Quan pens que la Dona d’amor,/ Dona de valor, de just i pecador,/ i cada un dels sants preguen nostre Senyor / perquè tot lo món faci a Jesucrist honor, / i veig que, per contra, li fan tan gran deshonor, / aleshores voldria morir d’ira i dolor” (49, 588.577-582).

Llavors l’ermità el puny personalment: —“Com és que no us recordau de Job, que tant perdé..., emperò es consolà, mentre que vós per res / no ho voleu fer, i estau bo i sa?” (50, 591594-595). Ramon el desqualifica senzillament, aportant el testimoni martirial de l’Amic de l’Amat: “Ermità, no és molt si un es consola / a perdre infants, diners i propietats / i estar malat, si a Déu li vé de grat. / Però, qui es pot consolar si Déu és oblidat, / menyspreat, blastomat, i tan fort ignorat?... / I més, que no sabeu que jo som menyspreat pel meu amor a Déu i sovint maldit i blasmat, / i en perill de mort, i de la barba estirat, / i per virtut de Déu pacient he romàs?” (51, 601-610).

Ermità: —“Alegra’t de tu i de la teva conducta, / i no siguis massa intransigent amb el que vols aconseguir / ni respecte a l’actitud dels altres” (52, 621-623).

Ramon: —“Ermità, l’home no ha estat creat principalment / per aconseguir grans glòries, / sinó que ho és per tal que Déu sigui honrat al món pel seu poble..., és com si em parlàsseu de res” (53, 625-628.636).

Acaba “la mise en scène” pròpia de la ironia. El lector intel·ligent ha pogut seguir les claus de lectura i comprendre la positivitat dels personatges de Ramon i, sobretot, de l’autor Ramon Llull. La ironia ha menat a plantejar seriosament la pregunta essencial: «Ramon, ¿quin és el fet que vós tant desitjau / pel qual Déu pugui ésser al món tan honrat? / ... Per això us preg que el propòsit clarament ens digueu” (54, 637-638, 646).

La resposta de Ramon ocupa dues estrofes i no importa que torni a trençar el ritme del poema. L’autor dóna per sabut que ja ho ha explicat moltes vegades en les seves obres; és Ramon Llull qui parla: l’escola de llengües orientals de Miramar (“e aja-n consciència qui ho ha afollat!”³³) i el seu projecte de conquerir el Sant Sepulcre, el projecte del concili per a la unitat i, finalment, el projecte de unir els Templers i els Hospitalaris en un sol Orde de Terra Santa (65-66).

“Considerà l’ermità si Ramon deia la veritat..., / i no pogué trobar cap projecte millor..., / i es penedí molt de com l’havia tractat/ i volgué ésser, com Ramon, trist i desconsolat... / Quan Ramon veié que l’ermità amb ell d’acord s’havia posat, / aleshores el va besar. Plegats, molt varen plorar” (57, 673-678.683-684).

(33) I ho tengui a la consciència, “n’hagi consciència qui ho ha malmès!” (Ens.).

El pronom “nosaltres” serà signe de la concòrdia finalment trobada: «Ramon, digué l'ermità, ¿com podríem moure / el papa i els cardenals per tal d'aconseguir l'objectiu?» Es declara prompte a “aprendre àrab i la vostra art, / per anar als sarraïns i lluitar per la fe / sense por de morir” (58, 685-686.692-694). Què més podem esperar?

Emperò Ramon n'està fart, de la cort papal i de tots els cortesans, i li demana si ell hi voldria anar a “procurar aquest fet de Jesús”; si no, que es conformi a cantar com a joglar la seva obra *Los cent noms de Déu*. “Anem a la cort!” (60, 715), l'instiga l'ermità ple d'entusiasme. Jugant amb la ironia, haurà tornat l'ermità més Ramon Llull que Ramon mateix? Ramon s'estima més tornar als sarraïns, encara que el matin. L'ermità no voldria que es deixàs de debatre l'assumpte a la cort, i dóna el coll a dedicar-s'hi dos o tres anys, però després voldria recórrer el món, ambdós, tot visitant «prelats i marquesos, / religiosos i reis» (62, 739-740).

Ramon li parla d'un tema que augmenta la nostra complicitat (del cercle de lectors-oients del segle XXI): l'amenaça de conversions a la “sarraïnitat, ells podran destruir quasi tota cristiandat... Vejau, doncs, ermità, lo món com ha tornat!” (63, 752-753.756).

L'ermità s'aturmenta amb el problema del mal i sobre què hi pot fer l'Església. Ramon diu que el pecat original rau en el fet que l'home cerca més la seva salvació i benestar que no el fi pel qual fou creat, que és “a Déu honorar”. No hi ha consol possible. El *Desconhort* pareix sense remei.

“L'ermità i Ramon prengueren comiat / i tots, plorant, s'han besat i abraçat.” És llavors que, en l'allunyament i la distància, es fa el darrer capgirament que dóna sentit a l'escriptura del *Desconhort* de Ramon Llull.

L'ermità prega: “A vós, Déu poderós, mon amic Ramon coman; / i que al món transmeteu homes que tenguin talant / a morir per vostre amor i que vagin mostrand / la veritat de la fe, arreu del món predicant, / tal com Ramon ja ho va començant” (67, 780-784). Ramon rebla la seva identitat i demana l'augment del cercle de missioners i màrtirs: “Oh vós, ver Déu i home, per qui tant he treballat..., feis a través d'ell complir allò que poc he avançat i a mi ajudau-me a avançar la cristianitat” (68, 810.815-816).

“D'aquesta manera, al terme d'aquest complex discurs epidíctic, la ironia lul·liana, entre la follia i els plors, lloança o deslloança de Ramon, troba la seva eficàcia. L'eficàcia consisteix en això: «Finit és lo *Desconhort* que Ramon ha escrit» (69, 817). Ja no hi ha més *desconhort* quan Ramon acaba d'escriure. Solament l'esperança, expressada pel futur verbal: «Ja que si pel papa el fet és establert / i cada un dels frares hi consenten, / podrà esser del món tot el mal foragitat, / i tot el món li serà a Déu tan abellit / que a la fe romana

no serà contradit» (69, 823-827). La desesperança es confia a l'Esperit Sant. Ramon pot continuar la seva obra” (D. Courcelles, 147).

Hem desentranyellat el teixit del text literari; ara l'hauríem d'aplicar a la nostra vivència espiritual. És cert que el desconhort s'ha acabat, i recuperam l'eufòria i l'optimisme, o almenys una sofrerta esperança? Propòs a continuació una lectura orant del poema del Doctor Il·luminat, que ens pot ajudar a discernir el nostre estat d'ànim.

Per pregar amb *Lo Desconhort*

Et sents deconhortat com Ramon Llull? Mira “què tens, quina és la causa del teu dol i d'on et ve?” “Què heu perdut vós?”

Compara la teva vida amb la de Ramon Llull i fes examen de consciència:

- “Digau-me vostre cor i què heu tengut: si teniu el cor flac o si estau decebut”. Tant de bo que ho puguis *compartir amb qualche amic o mestre d'esperit*, que t'ajudi a aixecar i en venguí confort.
- Si has arribat a l'edat de la jubilació, et dol veure perduda l'obra de la teva vida, sense hereus ni beneficiaris, “com qualsevol home qui perdés tan preciós cabal”? Has tractat de viure-la amb seny? *Demana la gràcia* d'oferir a Déu els teus projectes inacabats, com ho aprengué a fer el mateix Jesucrist (tot i que era el Fill, aprengué en els sofriments què vol dir sotmetre's a la caducitat humana, cf. Hb 4,7-9).
- La teva desesperança prové de problemes amb la jerarquia de l'Església, “els quals no em volen escoltar i en tenen a nient”, que t'han fet ferides difícils de guarir? Ets a temps de *reconciliar-te amb tu mateix, amb els qui t'han ofès o tu has escandalitzat* (encara que ningú no pugui esborrar-te les marques a les mans, peus i costat cf. Jn 20, 20).
- Examina si has tengut mancaça d'amor, o si “d'avarícia no puc esser acusat”, “si vós treballau per lloança de vós mateix”, o si poden dir: “vós em manau que faci el que fer no voleu.” *Demana'n perdó*.
- El teu desconhort és pel “gran deshonor que Déu pren en el món per mancaça d'amor”, perquè et sents enamorat de Jesucrist, i veient “com pocs són cristians i molts els descreents”. ¿Podries dir que tu també fóres marcat per alguna experiència espiritual com la de Ramon (al qual Jesucrist, per sa gran pietat, se li aparegué cinc vegades crucificat) a fi que te n'enamorassis? *Fes-ne memòria i acció de gràcies*.
- Com has acoblat la contemplació en “una alta muntanya” i la “missió entre les gents”? En altres paraules, *examina la unitat de vida entre contemplació i acció*.
- Has tengut interès de formar-te o sovint has llegit “com gat qui passa lleuger per les brases”? No has aprofundit cap obra del beat, o quins

altres autors t'han fet de mestres espirituals? Has mirat de “provar” (fonamentar i explicar) la teva fe en l'enteniment que Déu t'ha donat o t'has conformat més tost amb la fe del carboner que et venia petita? *Repassa i proposa't formar-te permanentment.*

- Has estudiat altres llengües per a poder evangelitzar, encara que fossin difícils com l'àrab? Has pogut dedicar alguns anys a la missió entre els infeels i els pobres del tercer món? En què has servit i de què t'han servit? Has procurat edificar sempre l'Església local donant protagonisme als nadius? Et fan por els musulmans i les altres religions, o procures dialogar-hi? *Deixa't moure sempre per la urgència de la caritat.*
- T'has conformat amb el fet que “més val retenir que anar a convertir”? Has tingut més pietat del teu propi cos que del clam dels pobres de la terra? *Augmenta la solidaritat.*
- El teu cor –no importa l'edat que marqui el carnet d'identitat– encara “té fretura d'amar”? Estàs convençut que, si feim un poc, molt podran avançar els altres que ens segueixin? *Cerca deixebles que continuïn proclamant la Bona Nova del Regne.*

- Prova de pregar davant el Senyor amb aquestes paraules del beat:

“Si teníeu bon i lleial amor, vós seríeu molt pagat.”

“I on és anat el grat que a Déu li hauria d'esser donat?”

“Senyor Déu gloriós, hi ha al món tal martiri com aquest que sostenc, de no poder-te servir?”

“Oh Déu humil, pietós! Trameteu homes i dones al món que tinguin talent a morir per vostre amor, i que vagin mostrant la veritat de la fe, arreu del món predicant, tal com Ramon ja ho va començar.”

“Oh vós, ver Déu i home, per qui tant he treballat perquè arreu del món fóssiu conegut i amat! Feis que no manquin mans per a complir allò que poc he avançat i a mi ajudau-me a avançar cristianament.”

Escolta la resposta de l'Amat: “Sense plenitud d'amor no estarien els ulls en plor, ni tu no hauries vingut en aquest lloc a veure el teu Amador” (*Llibre d'Amic e Amat*, 5).

Prega, escolta, deixa't estimar, ama.